

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA KULTURO

DIREKTORAT ZA KULTURNO DEDIŠČINO

Strategija kulturne dediščine za obdobje 2018–2026

Osnutek

12. februar 2018

Besedilo ni lektorirano.

2018
EVROPSKO
LETO KULTURNE
DEDIŠČINE
#EuropeForCulture

Strategija kulturne dediščine - izhodišča

Kulturna dediščina (v besedilu dediščina) je vrednota v vseh svojih pojavnih oblikah. Dediščina Slovenije je pomemben in nedeljiv del lokalne, regionalne, nacionalne in evropske identitete, predstavlja kakovost življenjskega okolja in je ključni vir uravnoteženega razvoja regij ter Republike Slovenije. Dediščino so z znanjem in vedenjem ustvarili, jo prepoznavajo in ohranjajo posamezniki in družba. Je dokument obstoja narodne in državne skupnosti in hkrati priložnost za njen razvoj.

Izhodišče strategije je načelo celostnega ohranjanja dediščine kot temelja nacionalne identitete, kulturne raznolikosti Slovenije (ki se prepleta z izjemno krajinsko in biotsko raznovrstnostjo), privlačnosti naše države za življenje naših državljanov, za izobraževanje, za razvoj, za turizem in druge gospodarske dejavnosti. Je temelj sodobne ustvarjalnosti ter prepoznavnosti Slovenije v mednarodni skupnosti.

Splošni cilji strategije so s pomočjo dediščine prispevati h kakovosti življenja in k bolj povezani družbi, pospešiti trajnostni razvoj Slovenije in izboljšati odnos družbe do naše dediščine.

Uresničevanje teh ciljev se v skladu z mednarodnimi pogodbami, evropskimi priporočili in Ustavo RS zagotovi na ravni države, regij in lokalnih skupnosti. Načelo celostnega ohranjanja naj se upošteva v sektorskih politikah, ukrepih in aktivnostih, povezanih z dediščino.

Načelo celostnega ohranjanja, kot izhaja iz mednarodnih pogodb¹, katerih podpisnica je Republika Slovenija, obsega:

- uveljavitev pravice do dediščine je del človekovih pravic;
- ohranjanje dediščine in njena trajnostna uporaba spodbujata človekov družbeno kulturni razvoj in izboljšujeta kakovost življenja;
- dediščina ima pomembno vlogo pri graditvi bolj povezane, mirne in demokratične družbe, pospešuje trajnostni razvoj, spodbuja kulturne raznolikosti in sodobne ustvarjalnosti;
- uresničevanje tega načela je mogoče doseči z bolj usklajenim sodelovanjem med vsemi javnimi, institucionalnimi in zasebnimi dejavniki.

Celostno ohranjanje dediščine ni samo dejavnost kulture, vzvodi zanj so medsektorski. Rezultati in učinki ohranjanja vplivajo na uspešnost in učinkovitost drugih sektorjev: izobraževanja, načrtovanja in urejanja prostora, kmetijstva in razvoja podeželja, gospodarstva in še posebej turizma, infrastrukture in prometa, regionalnega razvoja, raziskav ter zdravstva in socialnega varstva. Varstvo dediščine je neločljivo povezano z varstvom okolja in ohranjanjem narave. Z znanjem bistveno izboljša varstvo pred naravnimi in drugimi nesrečami. Aktivnosti, usmerjene v ohranjanje dediščine, prispevajo h kakovostnejšemu bivalnemu okolju, k boljšim možnostim zaposlovanja in življenja posameznikov v bolj povezani skupnosti, k večjemu razumevanju med kulturami in k bolj uravnoteženemu odnosu do prostora in okolja. Celostno ohranjanje je uspešno le, če ga dosledno izvajajo vse javne službe ob konstruktivni vlogi države in z aktivnim vključevanjem lokalnih skupnosti ter državljanov.

¹ Konvencija o varstvu evropskega arhitektonskega bogastva (Uradni list SFRJ - Mednarodne pogodbe, št. 4/91); Evropska konvencija o varstvu arheološke dediščine – spremenjena (Uradni list RS - Mednarodne pogodbe, št. 7/99); Okvirna konvencija Sveta Evrope o vrednosti kulturne dediščine za družbo (Uradni list RS - Mednarodne pogodbe, št. 5/08).

Splošen okvir trajnostnega razvoja opredeljujeta Agenda Združenih narodov za trajnostni razvoj do leta 2030 in Strategija Evropa 2020, v Sloveniji ga zagotavlja Ustava RS in utemeljuje zakonodaja RS².

Ključna prvina trajnostnega razvoja je celostno ohranjanje dediščine kot vzajemen proces. Udejanja se v medresorskem sodelovanju in izvajanju z dediščino usklajenih politik na vseh ravneh. Na izvedbeni ravni celostno ohranjanje zahteva vključevanje različnih državnih organov in ustanov, lokalnih in drugih zainteresiranih skupnosti ter predvideva konstruktivno sodelovanje med njimi. Konkretizira se v programih za obnovo in vzdrževanje dediščine ter z uporabo znanj, veščin in gradiv, ki so bistveni za ohranjanje dediščine kot prvine kakovosti življenja. Obsega tudi rabo, ki izhaja iz dediščine in/ali jo podpira, javno dostopnost dediščine, njeno interpretacijo in oživljanje, ustrezno vključevanje dediščine v vse ravni prostorskega in drugega razvojnega načrtovanja ter aktivno vključevanje lastnikov dediščine in javnosti v varstvo in ohranjanje. Državljeni, lastniki dediščine in drugi zainteresirani (društva, združenja, nevladne organizacije, lokalne skupnosti itd.) so pomemben in enakopraven soudeleženelec pri sprejemanju odločitev na vseh ravneh, kar velja tudi za sprejemanje in izvajanje Strategije.

Doslej se je celostno ohranjanje dediščine v Sloveniji uveljavilo le deloma in to na področju vključevanja varstva dediščine v prostorsko načrtovanje in graditev ter na dopolnjevanje dediščinskih vsebin v kulturni vzgoji. Strategija nadgrajuje politiko matičnega sektorja kulture in jo v skladu z načelom celostnega ohranjanja dopolnjuje in širi tako, da omogoča horizontalno vključevanje dediščine v politike, programe in projekte na komplementarnih področjih.

Strategija je združljiva s Strategijo razvoja Slovenije. Pripravljena je na podlagi upoštevanja načel Ustave in zakonskih okvirov RS. Upoštrevane so področne analize in veljavni krovni strateški dokumenti države, vključno z Nacionalnim programom za kulturo, ter drugi dokumenti (navedeni so v prilogi), ki vplivajo na dediščino. Upoštrevani so tudi zgledi in primerjave s ključnimi cilji ohranjanja dediščine v deželah in državah EU z uspešno urejenim dediščinskim varstvom.

Strategija se navezuje na evropske strateške usmeritve, posebej na:

- Evropsko strategijo kulturne dediščine za 21. stoletje, sprejeto 27. 2. 2017, s katero Svet Evrope državam članicam priporoča, da sprejmejo cilje in izzive Evropske strategije in jih uresničujejo v svojih strateških dokumentih,
- Resolucijo Evropskega parlamenta z dne 8. 9. 2015 »Na poti k celostnemu pristopu do kulturne dediščine za Evropo« (2014/2149 (INI)). Ta med drugim priporoča Evropski komisiji, da s pomočjo sodelovanja med posameznimi politikami, ki obravnavajo kulturno dediščino, vzpostavi skupen pristop, in poziva države članice, naj v zvezi z obnovo, ohranjanjem in varstvom po možnosti uvedejo fiskalne spodbude, na primer znižanje stopnje DDV ali drugih davkov,
- Agendo Združenih narodov za trajnostni razvoj do leta 2030, sprejeto 25. 9. 2015, ki pred države npr. postavlja cilj zagotoviti odprta, varna, vzdržljiva in trajnostna mesta in naselja z varstvom in ohranjanjem kulturne in naravne dediščine,
- Unescovo Priporočilo o zaščiti in promociji muzejev in zbirk, njihove raznolikosti in vloge v družbi, sprejeto 17. 11. 2015, ki države opozarja na pomen muzejev kot partnerjev v trajnostnem razvoju skozi ohranjanje dediščine, promocijo kulturne raznolikosti, prenos znanj, razvoj izobraževalne politike, vseživljenjsko učenje in socialno kohezijo ter razvoj ustvarjalnih industrij in turističnega gospodarstva,
- Sklepe Sveta EU (2014/C 183/08, z dne 21. 5. 2014) o kulturni dediščini kot strateškem viru za trajnostno Evropo, ki poudarjajo, da je kulturna dediščina pomembna za med-sektorske politike in ima posebno vlogo pri doseganju ciljev Evrope 2020 za pametno, trajnostno in vključujočo rast,

² Zakon o varstvu kulturne dediščine, (Uradni list RS, št. 16/08, 123/08, 8/11 – ORZVKD39, 90/12, 111/13 in 32/16), od tu ZVKD-1.

- Sporočilo Komisije »Na poti k celostnemu pristopu do kulturne dediščine za Evropo« (COM (2014) 477 z dne 22. 7. 2014), ki izraža prepričanje, da je kulturna dediščina skupen vir in skupna dobrina, zaradi česar je skrb za kulturno dediščino naša skupna odgovornost,
- Sklepe Sveta EU (2014/C 463/01 z dne 15. 11. 2014) o participativnem upravljanju kulturne dediščine, ki ugotavljajo, da takšno upravljanje zagotavlja priložnosti za demokratično udeležbo, trajnost in socialno kohezijo in za soočanje s socialnimi, političnimi in demografskimi izzivi današnjega časa, in
- Priporočila Komisije 2011/711/EU z dne 27. 10. 2011 o digitalizaciji in spletni dostopnosti kulturnega gradiva in digitalnem arhiviranju, ki državam članicam priporočajo, da izvajajo ukrepe za digitalizacijo in zagotavljanje spletnega dostopa do kulturne dediščine ter digitalno hrambo.

Strategija uveljavlja celostno ohranjanje dediščine v treh družbenih podsistemih, v besedilu imenovanih trije nosilni stebri: *družba (v ožjem pomenu), razvoj in znanje.*

Namen strategije je spodbuditi in podpreti vlogo dediščine pri doseganju splošnih strateških ciljev, kot so vključujoča družba, uravnovežen – pametni razvoj in kontinuirano prenašanje znanj.

Glavni izziv Strategije je ustvariti sinergijo med obstoječimi sektorskimi cilji, usmeritvami in ukrepi na področjih, pomembnih za ohranjanje dediščine, ter jih izboljšati ali dopolniti, kjer je to potrebno.

Strategija je zasnovana celostno in interdisciplinarno. Trije nosilni stebri - družba, razvoj in znanje - so podlaga za določitev operativnih ciljev, ki so širšega družbenega pomena in bodo veljavni za državo in dediščinsko področje kot celoto. Za izvedbo ciljev so oblikovane razvojne usmeritve, ukrepi in nabor možnih aktivnosti. i. Na tej osnovi bodo v usklajevanju z deležniki v obliki javne razprave o osnutku strategije in v medresorskem usklajevanju podrobneje opredeljene aktivnosti za obdobje posameznih akcijskih načrtov. V izvedbeni fazi bosta uvedena spremljanje (monitoring) in vmesna evalvacija, kar bo omogočilo tekoče izboljšave ukrepov in aktivnosti. Omogočena bo tudi končna evalvacija uresničevanja ciljev strategije, njenih učinkov, dosežkov in vplivov na razvoj Slovenije. Tako bo pripravljeno izhodišče za nov krog strateškega načrtovanja.

Obdobje veljavnosti strategije

Zakon o varstvu kulturne dediščine (ZVKD-1) v drugem odstavku 73. člena govori o sprejemanju strategije za štiri leta in pri tem določa tudi dolgoročne usmeritve.

Zaradi narave in družbenega pomena dediščine, ki zahteva dolgoročno in usklajeno ravnanje, je za uspešnost in učinkovitost strategije nujen medresorski (horizontalni) način priprave in izvedbe. Aktivnosti se podrobno določijo v akcijskem načrtu po potrditvi ciljev, razvojnih usmeritev in ukrepov za delovanje. Akcijski načrt se sprejema za obdobje dveh do treh let. Aktivni morajo biti vsi deležniki in strategijo je treba ustrezno evalvirati. Veljavnost tega dokumenta je osem let. Po štirih letih se na podlagi letnih monitoringov in vmesne evalvacije izvedejo nujne prilagoditve po skrajšanem postopku. V zaključnem letu drugega strateškega obdobja se izvede končna evalvacija učinkov Strategije in tako pripravi izhodišče za nov krog strateškega načrtovanja.

Kazalniki za spremljanje izvajanja strategije so določeni po stebrih, pri čemer so pri vsakem kazalniku navedeni tudi cilji, ki jih ta zasleduje. Vrednost kazalnikov se prvič določijo ob sprejetju strategije in nato na vsaki dve leti oziroma vzporedno z določanjem kazalnikov po akcijskih načrtih. Če ni drugače navedeno, se podatki za kazalnike zbirajo na letni ravni.

Pojmovnik

V Strategiji uporabljeni pojmi so večinoma povzeti po mednarodnih dokumentih, slovenski zakonodaji in strokovnih opredelitvah. Pojmi imajo naslednje pomene:

1. **aktivnosti** so dejanje ali povezana vrsta dejanj, ki jih na podlagi ukrepov izvajajo deležniki v procesu uresničevanja strategije;
2. **celostno ohranjanje** je sklop medsektorskih ukrepov, s katerimi se zagotavljajo nadaljnji obstoj in obogatitev dediščine, njeno vzdrževanje, obnova, prenova, uporaba in oživiljanje (Svet Evrope, Konvencija o varstvu stavbne dediščine, 1985, ZVKD-1). V tem pomenu dokumenti EU uporabljajo pojem celosten pristop h kulturni dediščini (Rezolucija Evropskega parlamenta 2014/2149(INI), Sporočilo Komisije COM (2014) 477);
3. **dediščina** je skupina virov, podedovanih iz preteklosti, ki jih ljudje neodvisno od lastništva opredelijo kot materialni ostanek, odsev in izraz svojih nenehno razvijajočih se vrednot, prepričanj, znanj in tradicij. Vključuje vse vidike v danem okolju, ki so rezultat medsebojnega delovanja ljudi in narave skozi čas. (Okvirna konvencija Sveta Evrope o vrednosti kulturne dediščine za družbo, 2005). Dediščina se deli na nepremično, premično in nesnovno (ZVKD-1);
4. **dediščinske skupnosti** so skupine posameznikov (društva, civilne pobude in neformalna združenja), ki cenijo posamezne vidike dediščine ter jih želijo z javnim delovanjem ohraniti in prenašati prihodnjim rodovom (Okvirna konvencija Sveta Evrope o vrednosti kulturne dediščine za družbo, 2005);
5. **inkluzija** je proces, ki se začne z ozaveščanjem in konča z aktivnim sodelovanjem posameznikov in skupin pri projektih za identificiranje, interpretiranje, preučevanje in promocijo dediščine s ciljem izboljšanja družbenega in socialnega položaja vključenih vsebin; inkluzija pomeni tudi izboljšanje možnosti zaposlovanja na podlagi investicij v dediščino (Evropska strategija kulturne dediščine za 21. stoletje, 2017);
6. **interpretacija** so različne dediščinske dejavnosti, katerih namen je ozaveščanje in usposabljanje javnosti za razumevanje dediščine kot vrednote življenjskega okolja. Vključuje procese komunikacije dediščinskih vsebin in njihovega kulturnega umeščanja v sodobno družbo, kakor so raziskovanja, razstave, prezentacije, poustvarjanje z igranjem in ponovitvijo tehnoloških postopkov (eksperimentalna arheologija), predavanja in izobraževalne programe ter dediščinske dejavnosti skupnosti. K procesu sodita usposabljanje in ovrednotenje interpretacijskega procesa (ICOMOS Listina o interpretaciji in predstavitvi območij kulturne dediščine, 2008);
7. **izvajalci kulturnih dejavnosti** so pravne osebe zasebnega prava ali posamezniki, ki izvajajo kulturne programe (Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo, 2002);
8. **javna služba varstva** so državni in občinski javni zavodi, ki izvajajo naloge varstva kulturne dediščine (ZVKD-1);
9. **javni zavodi** so pravne osebe javnega prava, ki jih je ustanovila država ali lokalna skupnost za izvajanje javne službe varstva dediščine;
10. **kulturna raznolikost** je skupna dediščina človeštva. Odraža se v številnih oblikah, v katerih kulture skupin in družb najdejo svoje izraze. Ti izrazi se prenašajo znotraj skupin in družb ter med njimi. Kulturna raznolikost se kaže tudi z različnimi načini umetniškega ustvarjanja, obrti, proizvodnje, širjenja, distribucije in uživanja, ne glede na uporabljena sredstva in tehnologije (UNESCO Konvencija o varovanju in spodbujanju raznolikosti kulturnih izrazov, 2005);
11. **kulturni spomeniki** so dediščina, ki je razglašena za spomenik ali ki je vpisana v inventarno knjigo pooblaščenega muzeja (ZVKD-1);

12. **nacionalno bogastvo** so premočnine in zbirke premočnin v muzejih ali zunaj njih, ki so zaradi svojega pomena pod posebnim varstvom države (ZVKD-1);
13. **nosilci nesnovne dediščine** so posamezniki ali skupine, ki to dediščino prenašajo iz roda v rod, jo nenehno poustvarjajo kot odziv na svoje okolje, naravo in zgodovino, in zagotavljajo občutek za identiteto in neprekinjenost s prejšnjimi generacijam (UNESCO Konvencija o varovanju nesnovne kulturne dediščine, 2003, ZVKD-1);
14. **oživljanje dediščine** so dejavnosti, ki omogočajo njeno ohranjanje z vključevanjem v sodobno življenje in ustvarjalnost, njeno trajnostno uporabo in uživanje v njej (ZVKD-1);
15. **pomen dediščine** je vrednota, ki jo dediščina predstavlja za skupnost in posameznike zaradi svojega kulturnega, vzgojnega, razvojnega, verskega, simbolnega in identifikacijskega potenciala ali pomena za razvoj znanja (ZVKD-1);
16. **pravica do dediščine** je del pravice do aktivnega udeleževanja v kulturnem življenju, kot opredeljuje Splošna deklaracija o človekovih pravicah (Okvirna konvencija Sveta Evrope o vrednosti kulturne dediščine za družbo, 2005);
17. **prenova** je sklop različnih dejavnosti z gospodarskega, socialnega in kulturnega področja, s pomočjo katerih se ob ustreznem prostorskem načrtovanju zagotovita ohranitev in oživljanje dediščine (ZVKD-1);
18. **prezentacija** je predstavitev objekta ali območja dediščine javnosti s pomočjo posegov in drugih ukrepov, ki omogočijo prepoznavanje in komuniciranje dediščinskih vrednot;
19. **razvojne usmeritve** so usmeritve za določanje ukrepov in aktivnosti;
20. **register dediščine** je osrednja zbirka podatkov o dediščini, ki jo vodi Ministrstvo za kulturo (ZVKD-1);
21. **socialna kohezija** (povezanost), je sposobnost medsebojno povezane družbe, da zagotavlja svojim članom občutek socialne vključenosti, zmanjšuje razlike in preprečuje polarizacijo. Kohezivna družba je skupnost svobodnih posameznikov, ki se medsebojno podpirajo in uresničujejo skupne cilje z demokratičnimi sredstvi (Svet Evrope, Revidirana Strategija socialne kohezije, 2004);
22. **trajnostni razvoj** je razvoj, ki zadovoljuje potrebe sedanje generacije, ne da bi krnila razvojne možnosti prihodnjih generacij, da zadovoljijo svoje potrebe (Poročilo Svetovne komisije za okolje in razvoj "Naša skupna prihodnost", t.im. Brundtlandino poročilo). Temelji na okoljskem, gospodarskem in družbenem stebru, h katerim UNESCO prišteva tudi kulturo kot četrti steber (Deklaracija Hangzhou, prejeta na Unescovem mednarodnem kongresu „Kultura: ključ do trajnostnega razvoja“). Na svetovni ravni cilje trajnostnega razvoja določa Agenda Združenih narodov za trajnostni razvoj do leta 2030 (2015), na evropski ravni pa 3. člen Lizbonske pogodbe (Pogodba o Evropski uniji, 2009).
23. **ukrepi** so oblastna dejanja, ki jih sprejmejo in/ali izvajajo organi države ali lokalnih skupnosti (ali od njih pooblašene osebe javnega prava). Ukrepi so del politike celostnega ohranjanja dediščine;
24. **uporaba** so stalne ali občasne dejavnosti, ki se opravljajo v kakršni koli drugi povezavi z dediščino, pri tem pa vplivajo nanjo ali uporabljajo njene kulturne vrednote in družbeni pomen (ZVKD-1);
25. **upravljanje dediščine** je izvajanje nalog, ki so potrebne za izpolnitev namena, zaradi katerega je bila enota dediščine razglašena za spomenik. Obsega vodenje in organiziranje vzdrževanja, uporabe, dostopnosti, predstavitve javnosti in spremljanje stanja (ZVKD-1);
26. **varstvo dediščine** so pravni, upravni, organizacijski, finančni in drugi ukrepi države, občin in javne službe varstva, namenjeni obstoju in obogatitvi dediščine (ZVKD-1);

27. **veliki lastniki dediščine so** fizične in pravne osebe, ki so lastniki velikega števila nepremičnih ali premičnih spomenikov, kot na primer cerkev ali druge verske skupnosti, zavodi s področja izobraževanja in gospodarske družbe (ZVKD-1).

Steber: DRUŽBA

Skupnosti, ki živijo z dediščino, zmorejo prepoznati tiste izvirne in tržno zanimive načine ukvarjanja z njo, ki presegajo pomen lokalnih in regionalnih okolij ter prispevajo h kulturni raznolikosti in bogastvu Evrope. Zagotavljanje dostopnosti do dediščine je eno najpomembnejših poslanstev dediščinskih ustanov. Pri tem je nujno sodelovanje z nevladnim sektorjem. Javni zavodi s področja varstva kulturne dediščine, še posebej muzeji imajo pomembno družbeno vlogo pri komunikaciji dediščinskih vsebin, inkluziji in povezovanju z javnostmi ter pri oblikovanju nove oziroma obogatene ponudbe za promocijo dediščine.

Deležniki strategije razumemo družbene potrebe po dediščini in si prizadevamo za njihovo zadovoljitev na način, ki razvija temeljne človeške in širše civilizacijske vrednote, spodbuja zavedanje o pripadnosti lokalnemu, regionalnemu in nacionalnemu kulturnemu okolju in spoštovanje drugih kultur. Zavedamo se tudi, da s strani državljanov prepoznana in dobro ohranjena dediščina povečuje ugled države v mednarodni skupnosti.

Naša vizija je razvita, aktivna civilna družba, ki tudi s pomočjo dediščine in preko nje goji odgovorno državljanstvo, medgeneracijsko in medkulturno povezovanje, kar utrjuje socialno kohezijo. To lahko dosežemo z jasno definiranimi cilji, navedenimi v tem stebru. Cilji so usmerjeni v izboljšanje socialne participacije, ukrepi pa bodo koristili lastnikom dediščine, lokalnim skupnostim, nevladnemu sektorju, izvajalcem dediščinskih storitev in nosilcem kulturnih dejavnosti.

Cilji

- DC.1. Povečati zavedanje o družbenih vrednotah dediščine**
- DC.2. Spodbuditi vključevanje posameznikov, skupnosti in drugih deležnikov v dediščinske dejavnosti**
- DC.3. Izboljšati dostopnost do dediščine**
- DC.4. Doseči večjo prepoznavnost dediščine v Sloveniji in mednarodnem prostoru**

Razvojne usmeritve in ukrepi

DU.1. Spodbujanje kakovostnega in kontinuiranega obveščanja javnosti o dediščini.

Izboljšati je treba osveščenost vseh prebivalcev Slovenije o pomenu dediščine za človeštvo, za sodobno družbo in posameznika, ter o dolžnostih in pravicah, povezanih z njenim ohranjanjem v izvornem okolju. To je mogoče doseči s spodbujanjem dediščinske interpretacije, kakovostnega poročanja medijev in s podporo prizadevanjem vseh deležnikov pri razvijanju zavesti javnosti o pomenu, ranljivosti in edinstvenosti dediščine v izvornem okolju.

Ukrepa	Deležniki	Povezave s cilji
Podpora kakovostnim in kontinuiranim predstavitev dediščinskih vsebin v medijih.	MK, mediji RTV, občine	DC.1.DC.3. RC.4. ZC.2.
Povečanje raznovrstnosti pristopov k razvijanju zavesti	MK, mediji,	DC.1.DC.3.

javnosti o vrednosti dediščine za družbo in podpora skupnim promocijskim projektom, pri katerih sodelujejo izvajalci kulturnih dejavnosti, nevladne organizacije in dediščinske skupnosti.	izvajalci kulturnih dejavnosti, javna služba varstva, NVO, dediščinske skupnosti	RC.4. ZC.2.
--	--	----------------

Nabor možnih aktivnosti:

- Javni pozivi in javni razpisi, usklajeni med deležniki, namenjenih medijski popularizaciji dediščine v javnosti.
- Javni razpisi za nevladne organizacije s področja dediščine in neformalne dediščinske skupnosti, s katerimi se spodbujajo novi pristopi k prepoznavanju vrednot dediščine.
- Dopolnitev javnih pozivov za izvajalce javne službe varstva tako, da dajejo prednost skupnim in inovativnim promocijskim projektom na izbrane dediščinske teme.

DU.2. Spodbujanje posameznikov in dediščinskih skupnosti k med/večgeneracijskemu in medkulturnemu povezovanju pri oživljanju dediščine.

V sodelovanju z dediščinskimi strokovnjaki in ljubitelji dediščine je treba izboljšati aktivno vključevanje različnih generacij in skupin v dediščinske dejavnost. Pri tem pričakujemo oblikovanje novih načinov povezovanja, novo delitev vlog in odgovornosti v okviru civilne družbe.

Ukrepa	Deležniki	Povezave s cilji
Spodbujanje dediščinskih skupnosti in nevladnih organizacij k med/večgeneracijskemu in medkulturnemu dialogu pri oživljanju dediščine.	MDDSZ, MJU, MK, MIZŠ, NVO	DC.2. RC.1.RC.4. ZC.2.
Izboljšanje povezovanja in sodelovanja kulturnih ustanov (knjižnic, arhivov, muzejev, drugih javnih zavodov s področja varstva kulturne dediščine) za dostopno izobraževanje starejših in ranljivih skupin o dediščini.	MK, MZI, MIZŠ, javna služba varstva,	DC.2.DC.3. RC.4. ZC.1 ZC.2

Nabor možnih aktivnosti:

- Dogovor o medsektorskem programu za spodbujanje NVO in dediščinskih skupnosti k med/večgeneracijskemu in medkulturnemu sodelovanju ter k aktiviranju skupin iz različnih socialnih okolij pri dediščinskih projektih, pri organizaciji dejavnosti in dogodkov na temo dediščine.
- Javni razpisi za izvedbo tega programa.
- Dopolnitev javnih pozivov za izvajalce kulturnih dejavnosti na načine, ki omogočajo skupne projekte izobraževanja, dostopnega starejšim in drugim ranljivim skupinam o dediščini.
- Vzpostavitev mreže ustanov, ki delujejo na področju med/večgeneracijskega sodelovanja in vključujejo dediščinske vsebine.

DU.3. Zagotavljanje dostopnosti do dediščine vsem.

Izboljšati je treba dostopnost na vseh področjih dediščine in s tem zagotoviti odgovoren odnos posameznikov in skupnosti do nje. Fizične, intelektualne, informacijske, tehnološko podprte in do uporabnikov prijazne dostopnosti ni mogoče zagotoviti brez načrtnega razvoja strokovnih znanj.

Ukrepa	Deležniki	Povezave s cilji
Povečanje pestrosti na področju dostopnosti, prilagojene posameznim ciljnim skupinam, vključujoč ranljive skupine, in povečanje obsega teh dejavnosti.	MK, MDDSZ, javna služba varstva, NVO	DC.1.DC.3. RC.1.RC.4. ZC.4.
Mednarodno povezovanje (ICOM, ICOMOS, ICCROM, programi EU) za usposabljanje pri izboljšanju dostopnosti posameznim ciljnim skupinam, vključujoč ranljive skupine.	MDDSZ, MK, MZZ, MZI, javna služba varstva	DC.3.DC.4. RC.1.RC.3. ZC.1.ZC.3.

Nabor možnih aktivnosti:

- Priprava priporočila za izboljšanje različnih oblik dostopnosti za posamezne ciljne skupine.
- Dopolnitev javnih pozivov za izvajalce javne službe varstva tako, da spodbujajo dostopnost do dediščine ranljivim skupinam, tudi s pomočjo finančnih spodbud MDDSZ.
- Razširitev javnih razpisov za štipendiranje tako, da omogočijo vključevanje strokovnjakov s področja varstva dediščine v mednarodne programe usposabljanja za izboljšanje dostopnosti dediščine (ob finančnem sodelovanju MDDSZ).

DU.4. Razvijanje ter širjenje znanj in dobrih praks za posredovanje dediščinskih vrednot.

Naloga vseh deležnikov je spodbujanje in promocija dobrih praks, ki povečujejo razumevanje družbene vloge dediščine in posredno spodbujajo gospodarsko rast.

Ukrepa	Deležniki	Povezave s cilji
Spodbujanje interpretacije in prezentacije dediščine za turistične in druge namene.	MK, MGRT, STO, GZS - turistično gostinska zbornica, samostojni nosilci dejavnosti	DC.3.DC.4. RC.1.RC.3. ZC.1.
Načrten razvoj strokovnih znanj za interpretacijo dediščinskih vrednot in njihovo prezentacijo javnosti.	MK, MIZŠ, visokošolske ustanove, javna služba varstva	DC.1.DC.3. RC.1. ZC.1.ZC.2.

Nabor možnih aktivnosti:

- Priprava priporočil za interpretacijo dediščine za turistične in druge namene.
- Dogovor o medsektorskem programu izobraževanja na področju interpretacije in posredovanja dediščinskih vrednot.
- Izvedba takšnega programa.

DU.5. Krepitev vloge prostorov dediščine kot stičišč sodobne družbe in aktivnega preživljanja ter plemenitenja prostega časa.

Dediščina je skupno dobro in vrednota življenjskega okolja. Zato je pomembna sestavina javnega prostora mest in drugih okolij. Z njenim oživljanjem povečujemo vrednost skupnih prostorov, namenjenih vsem državljanom in obiskovalcem. S tem tudi spodbujamo javni dialog, ki mora temeljiti na "pravici do dediščine", in na vseh ravneh vključevati dediščinske vsebine v prostorsko načrtovanje, prenovu, komunalno urejanje in vzdrževanje.

Ukrep	Deležniki	Povezave s cilji
Podpora pobudam za vključevanje dediščine v odprte javne prostore in javno dostopne dele stavb (povezovanje z izvajanjem arhitekturne politike).	MK, MOP, Zbornica za arhitekturo in prostor, občine, javna služba varstva, NVO, dediščinske skupnosti	DC.1.DC.2. DC.3.DC.4. RC.2.RC.4. ZC.4.

Nabor možnih aktivnosti:

- Dogovor z vsemi deležniki o programu vključevanja dediščinskih vsebin v javne prostore (na ravni mest in drugih naselij in pri opremljenosti in delovanju javnih prostorov znotraj stavb).
- Usklajena izvedba programa.

DU.6. Spodbujanje prepoznavnosti dediščine v Sloveniji in mednarodnem prostoru.

Nujna je usklajena priprava, vsestranska podpora in promocija utemeljenih nominacij, ki posegajo na področja manj promovirane dediščine in imajo dobre možnosti za mednarodne izbore dediščine (UNESCO, Znak evropske dediščine ...), vključno z mehanizmi za njeno trajnostno upravljanje. Doseči moramo večjo vključenost v mednarodne okvire in projekte.

Ukrepi	Deležniki	Povezave s cilji
Načrtno vključevanje dediščine na UNESCO in druge mednarodne sezname.	MK, MZZ, MGRT, MKGP MIZŠ-Urad za UNESCO	DC.4. RC.2.RC.3. ZC.1.ZC.3.
Vzpostavitev modelov učinkovitega upravljanja dediščine, vpisane na sezname.	MK, MOP, MGRT, MIZŠ-Urad za UNESCO, upravljavci, nosilci	DC.2.DC.3. DC.4. RC.2.RC.3. ZC.1.
Medresorski dolgoročni načrt mednarodne predstavitve dediščine Slovenije in aktivnosti za promocijo teh predstavitev.	MK, MZZ, MGRT, MKGP, STO, javna služba varstva, JSKD	DC.1.DC.2. DC.4. RC.3. ZC.3.

Nabor možnih aktivnosti:

- Dogovor z vsemi deležniki o vključevanju dediščine na mednarodne sezname.
- Sprejem in izvedba načrta in letnih akcijskih načrtov na podlagi dogovora.

- Priprava smernic za učinkovito upravljanje dediščine, vpisane na mednarodne sezname.
- Izdelava načrta za vključevanje UNESCO dediščine v turistične dejavnosti.
- Medresorski dogovor o mednarodni predstavitvi slovenske dediščine, ki omogoča večje muzejske projekte v tujini in tudi doma vsaj dvakrat letno za domače in tuje občinstvo.
- Sprejem in izvedba letnih načrtov v okviru tega dogovora.

Opomba:

Aktivnosti se podrobno določijo v akcijskem načrtu po potrditvi ciljev in usmeritev za delovanje.

Kazalniki

Kazalnik	Vir	Povezave s cilji
Število sofinanciranih programov in projektov, namenjenih dediščinskim skupnostim	MK, MJU, MDDSZ, MKGP, NVO, poročila JZ	DC.1 DC.2 DC.3
Število obiskovalcev programov in projektov NVO	MK, MJU, MDDSZ, MKGP	DC.1 DC.2 DC.3
Število obiskovalcev programov in projektov javnih zavodov s področja dediščine	MK, poročila JZ	DC.1 DC.3
Število medinstitucionalnih projektov javnih zavodov z NVO in/ali dediščinskimi skupnostmi	MK, poročila JZ	DC.1 DC.2 DC.3 DC.4
Število predlogov in nominacij za vpis na mednarodne sezname dediščine	MK	DC.4
Število medijskih objav, namenjenih popularizaciji dediščine (radio, televizija, objave, splet)	baza Kliping, baza STO, poročila JZ	DC.1 DC.4
Število programov in projektov na področju kulturne dediščine, namenjenih ranljivim skupinam	MK, poročila JZ	DC.1 DC.2 DC.3
Število sodelovanj v mednarodnih projektih s področja kulturne dediščine	MK, SVRK, MZZ, MGRT	DC.2 DC.4
Število dediščinskih objektov, ki so turistična privlačnost	MK, MGRT	DC.4 RC.1
Število obiskov dediščinskih objektov, ki so turistična privlačnost	MK, MGRT, poslovna poročila upravljavcev	DC.4 RC.1
Število mednarodno odmevnih razstav in drugih dogodkov	MK, MZZ	DC.4 RC.1
Odstotek prebivalstva, ki se je v zadnjem letu vsaj enkrat udeležil dogodka ali aktivnosti, povezane z dediščino (aktivno / pasivno)	raziskava javnega mnenja, anketa	DC.1 DC.2

Trajnostna uporaba dediščine je vir razvoja vsake družbe. Ustrezna raba dediščinskih virov prispeva k razvoju prepoznavnosti države in družbe, poslovnih in drugih dejavnosti in posredno h kakovosti življenja v lokalnem okolju. Dediščino najbolje varujemo tako, da njeno sodobno rabo uravnotežimo z njeno osnovno namembnostjo ali da dediščino aktiviramo za ustrezno novo namembnost. Aktivna raba dediščine izboljšuje odnos družbe do celostnega ohranjanja.

Dediščina dopolnjuje kakovost življenjskega okolja. Zato enega od ključnih ciljev trajnostnega razvoja, to je večje kakovosti okolja, ni mogoče doseči brez ustreznega vključevanja dediščine v povezane aktivnosti različnih sektorjev, predvsem v urejanje prostora, graditev objektov, razvoj podeželja, ohranjanje narave in varstvo okolja. Vse te aktivnosti zahtevajo visoko strokovnost načrtovanja, kakovostne presoje vplivov na kulturno dediščino in pretehtano ukrepanje. S stališča dediščine so koristni tisti ukrepi, ki dediščino spoštujejo in ponujajo možnosti za njen razvoj.

Pogoj za celostno ohranjanje dediščine je učinkovitejše sodelovanje med področjem varstva in drugimi področji. Javna služba varstva dediščine ima v Sloveniji dolgo tradicijo. Za učinkovito izvajanje razvojnih usmeritev te strategije pa se mora prilagoditi novim izzivom in potrebam družbe, kar pomeni, da mora njeno delo temeljiti ne samo na povezovanju z drugimi resorji, temveč predvsem na poglobljanju strokovnih znanj in vključevanju javnosti.

Ker je ohranjanje dediščine v javnem interesu, njeno lastništvo ne more biti razlog, da lastniki v celoti prevzemajo finančna bremena ohranjanja. Zato je nujno razviti učinkovit in bolj demokratičen pravni in finančni okvir varstva in ohranjanja dediščine.

Cilji

- RC.1. Spodbuditi raznoliko uporabo in ponovno uporabo dediščine ter izkoriščanje njenih potencialov.**
- RC.2. Povečati učinkovitosti pravnega in finančnega okvira varstva in ohranjanja dediščine .**
- RC.3. Zagotoviti večjo usposobljenost in učinkovitost javnega sektorja varstva dediščine ter izboljšati medresorsko sodelovanje.**
- RC.4. Izboljšati kakovost življenja z ohranjanjem dediščine in spodbujanjem dediščinskih dejavnosti.**

Razvojne usmeritve in ukrepi

- RU.1. Vključevanje dediščine v razvojne in sektorske politike, zakonske in razvojne dokumente ter prostorske akte na državni, regionalni in občinski ravni.**

Spodbujati je treba aktivnejšo rabo dediščine kot razvojnega vira in krepiti razvojne potenciale dediščine ob spoštovanju njenih vrednot in upoštevanju potreb lokalnega prebivalstva, okolja in narave. Ohranjanje in spodbujanje dediščinskih vsebin omogočata, da postanejo naša naselja bolj vključujoča, varnejša, odpornejša na neustrezne spremembe in bolj trajnostna. Na ta način tudi uresničujemo cilje Agende 2030 za trajnostni razvoj, še posebej njenega 11. cilja, ki je usmerjen v ohranjanje kulturne in naravne dediščine in razvijanje vzporednih dejavnosti za bolj kakovostno življenje v urbanem in podeželskem okolju.

Ukrepi	Deležniki	Povezave s cilji
Zagotavljanje sprejemanja odločitev na vseh ravneh (od politik do projektov) na podlagi vrednotenja njihovih vplivov na dediščino.	MK, MJU, Vlada, druga ministrstva	DC.1. RC.1.RC.2. RC.3. ZC.1.ZC.3.
Vključevanje dediščine v prostorske akte na državni, regionalni in občinski ravni.	MK, MOP, ZVKDS, občine	DC.1.DC.2. DC.4. RC.1.RC.2. RC.4.
Vključevanje dediščinskih vsebin v evropske in nacionalne razvojne programe ter strateške dokumente države, regij in občin.	MK, SVRK, občine, druga ministrstva	DC.1.DC.2. DC.3.DC.4. RC.1.RC.3. RC.4. ZC.3.ZC.4.

Nabor možnih aktivnosti:

- Dogovor o vključevanju dediščinskih vsebin v izvajanje operativnih programov evropske kohezijske politike (npr. OP za posamezna obdobja, program za razvoj podeželja).
- Vključevanje dediščinskih vsebin v program EGP in Norveškega finančnega mehanizma.
- Vključevanje dediščinskih vsebin v programe in razpise Evropske Komisije (npr. Ustvarjalna Evropa, Evropsko teritorialno sodelovanje).
- Vključevanje dediščinskih vsebin v sektorske razvojne programe in strateške dokumente (npr. strategija informacijske družbe, razvoja turizma ...)
- Spodbujanje izdelave občinskih strategij na področju varstva dediščine.
- Vključevanje dediščine v prostorske strateške in izvedbene akte na državni regionalni in občinski ravni .
- Implementacija načel in metod presoje vplivov na kulturno dediščino za izboljšanje razvojnih in prostorskih dokumentov na vseh ravneh.

RU.2. Sistemska zagotovitev virov financiranja ter uvajanje davčnih in finančnih spodbud.

Izboljšati je treba dostop do finančnih mehanizmov, ki bodo zmanjšali bremena tako zasebnega kot neposrednega proračunskega financiranja ohranjanja in oživljanja dediščine ter prispevali k večjemu ekonomskemu razvoju. Zato je treba zagotoviti povečanje in stabilnost namenskih sredstev za ohranjanje dediščine in to tako v obliki javnih subvencij in po vzoru drugih evropskih držav, predvsem z uvedbo davčnih olajšav.

Ukrepa	Deležniki	Povezave s cilji
Sistemska zagotovitev davčnih in finančnih spodbud za ohranjanje dediščine.	MK, MF, Vlada	DC.4. RC.1.RC.2. RC.3. ZC.2.
Sistemska zagotovitev javno finančnih virov financiranja za ohranjanje dediščine.	MF, MGRT, MK, Vlada, občine	RC.2.RC.3. ZC.1 ZC.3. ZC.4.

Nabor možnih aktivnosti:

- Izdelava analize in oblikovanje predlogov davčnih in finančnih spodbud za ohranjanje dediščine.
- Uvedba davčnih olajšav pri davku na nepremičnine za lastnike spomenikov, ki vlagajo v te spomenike.
- Uvedba davčnih olajšav pri davku na dohodek pravnih oseb in dohodnini fizičnih oseb za vlaganja v kulturne spomenike.
- Uvedba oprostitve DDV za restavratorske posege na predmetih in zbirkah nacionalnega bogastva v zasebni lasti.
- Uvedba znižanega plačila davka na dediščino in darila za predmete in zbirke nacionalnega bogastva v zasebni lasti.
- Uvedba spodbud za mecenstvo, donatorstvo in sponzorstvo.
- Sprejem zakona o kulturnem evru.
- Vzpostavitev dediščinskih fondov/skladov in spomeniške rente.
- Povečanje integralnih proračunskih sredstev za razvoj javne službe in upravljanja dediščine
- Vzpostavitev vira (državnega sklada) za financiranje odkupov nacionalno pomembne dediščine

RU.3. Vzpostavitev učinkovitega ravnanja s kulturnimi spomeniki v javni lasti.

Državne in občinske službe niso ustrezno usposobljene za upravljanja s kulturnimi spomeniki v javni lasti. Tudi nekateri upravljavci nacionalnega bogastva, npr. državni in pooblašteni muzeji, nimajo zagotovljenih možnosti za učinkovito ravnanje z muzejskimi zbirkami. Da bi izboljšali stanje na tem področju, je treba zagotoviti ustrezne kadrovske, finančne, prostorske in tehnične pogoje.

Ukrepi	Deležniki	Povezave s cilji
Vzpostavitev medresorsko usklajenega modela za učinkovito ravnanje s kulturnimi spomeniki v javni lasti, vključno z raziskavami in vzorčnimi konservatorsko-restavratorskimi posegi.	MK, MJU, druga ministrstva, državne agencije, občine, upravljavci.	DC.3. RC.2 RC.3. ZC.1 ZC.3.
Uvedba zakonskih možnosti za posebno obravnavo kulturnih spomenikov pri ravnanju s stvarnim premoženjem države in lokalnih skupnosti.	MK, MJU, Vlada	DC.3. RC.1.RC.2. RC.3. ZC.1.
Zagotavljanje pogojev za učinkovito hranjenje in dokumentiranje muzejskih zbirk	MK, občine, Vlada	DC.3 RC.2 RC.3 ZC.4

Nabor možnih aktivnosti:

- Izdelava analize in oblikovanje predlogov za izboljšanje ravnanja s kulturnimi spomeniki v javni lasti.
- Vzpostavitev evidence (povezave med evidencami) nepremičnin v javni / državni lasti, ki so kulturni spomenik / kulturna dediščina.

- Vzpostavitev spremljanja vlaganj v obnovo kulturnih spomenikov v javni / državni lasti.
- Ustanovitev sklada za upravljanje s kulturnimi spomeniki v državni lasti.
- Sprememba ZVKD-1, s katero bo omogočeno ravnanje s spomeniki (oddajanje v najem ...) ob upoštevanju njihovih specifičnosti in ne samo splošnih pogojev za ravnanje s stvarnim premoženjem v lasti države in lokalnih skupnosti.
- Oblikovanje programa obnove kulturnih spomenikov državnega pomena v državni lasti.
- Oblikovanje programa za zagotovitev prostorsko-tehničnih možnosti za ravnanje z nacionalnim bogastvom v državnih in pooblaščenih muzejih.
- Oblikovanje sistemskih virov za odkupe premične dediščine za dopolnjevanje zbirk državnih in pooblaščenih muzejev.

RU.4. Krepitev skupne odgovornosti za dediščino.

Dediščina je neobnovljivo skupno dobro, za njeno ohranitev in obogatitev je odgovorna družba kot celota, vključno s političnimi, zakonodajnimi in z upravnimi področji. Odgovoren način ohranjanja mora temeljiti na dialogu med državo, državljani in strokovnjaki. Za vse sodelujoče je pomembno, da so nenehno deležni ustreznega usposabljanja.

Ukrepi	Deležniki	Povezave s cilji
Spodbujanje lastnikov, upravljavcev, nosilcev in dediščinskih skupnosti k celostnemu ohranjanju dediščine.	MK, MJU, občine	DC.1.DC.2. RC.1.RC.4. ZC.1.ZC.2.
Spodbujanje občin in velikih lastnikov k pripravi programov za obnovo spomenikov za izvedbo ukrepov varstva.	MK, občine, veliki lastniki dediščine	DC.2.DC.3. RC.1.RC.4. ZC.1.
Promoviranje dobrih praks na področju upravljanja spomenikov in celostnega ohranjanja dediščine.	MK, MJU, občine, javne dediščinske ustanove, lastniki	DC.1.DC.2. DC.4 RC.1.RC.4 ZC.1.

Nabor možnih aktivnosti:

- Izvedba aplikativne raziskave za oblikovanje novih modelov upravljanja spomenikov.
- Priprava in sprejetje občinskih programov obnove spomenikov na podlagi 35. člena ZVKD-1.
- Sklenitev dogovorov z velikimi lastniki za obnovo spomenikov na podlagi 106. člena ZVKD-1.
- Uvedba priznanj za primere dobrih praks celostnega ohranjanja dediščine, ki so namenjena lastnikom, upravljavcem in nosilcem nesnovne dediščine.
- Oblikovanje platforme za promocijo dobrih praks in izmenjavo izkušenj pri krepitvi skupne odgovornosti za dediščino.
- Opredelitev razmerij in nosilcev pri ohranjanju vseh oblik kulturne dediščine (povezave in razmerja med arhivsko, muzejsko in knjižnično dejavnostjo -ZVDAGA, ZVKD-1, ZKnj-1).
- Redefinicija muzejske javne službe na državnem in lokalnem nivoju ter meril za njeno financiranje.
- Analiza optimizacije skupnih funkcij državnih javnih zavodov.

RU.5. Sistematično spremljanje stanja za boljše načrtovanje obnove in oživljanja dediščine.

Spremljanje stanja je ena ključnih nalog javne službe varstva dediščine. Javna služba te naloge zaradi kadrovske podhranjenosti ne izvaja sistematično. Treba je zagotoviti možnosti za sistematično izvajanje te dejavnosti, po možnosti tudi z vključevanjem zunanjih izvajalcev. Na drugi strani je treba zagotoviti tudi, da bodo rezultati spremljanja stanja ustrezno vključeni v politike na vseh področjih, ki so za dediščino odločilna.

Ukrepa	Deležniki	Povezave s cilji
Sistemska zagotovitev virov financiranja, kadrov in informacijske podpore za sistematično spremljanje stanja dediščine.	MK, MF, MJU, občine, dediščinske skupnosti	DC.2. RC.2.RC.3. ZC.1.
Upoštevanje stanja dediščine in možnosti za njeno boljše rabo v razvojnih strategijah, programih, prostorskih aktih in programih za obnovo in oživljanja dediščine.	MK, MF, MOP, MGRT, MJU, občine	DC.2.DC.3. RC.1.RC.2. RC.3.RC.4. ZC.3.

Nabor možnih aktivnosti:

- Načrtno usposabljanje javne službe, da na podlagi spremljanja stanja dediščine in ocene možnosti njene uporabe prispeva k oživljanju dediščine in k trajnostnemu razvoju.
- Izvedba programa usposabljanja zainteresirane javnosti za sodelovanje v spremljanju stanja dediščine.
- Povečanje integralnih sredstev za sistematično spremljanje stanja dediščine (kadri, informacijska podpora).
- Zagotovitev medresorske obravnave možnosti uporabe dediščine kot pomembnega elementa trajnostnega prostorskega in splošnega razvoja.
- Kadrovska in finančna okrepitev Koordinatorja varstva nesnovne kulturne dediščine. Preveriti ZVKD_1

RU.6. Spodbujanje razvoja trajnostnega kulturnega turizma, kreativnih industrij in drugih novih produktov in storitev z uporabo dediščinskih virov.

Dediščina je skupaj z dejavnostmi, ki jih generira, izjemno dragocen vir za turistično-gospodarski sektor in kreativne industrije. Skrbno negovana dediščina ustvarja prijazno okolje za vse vrste dejavnosti. Hkrati je njena pestrost vir za novo ustvarjalnost. Zato je treba spodbujati tradicionalne in ustvarjalne dejavnosti, razvoj novih in inovativnih produktov ter storitev, povezanih z dediščino, saj lahko zagotovijo višjo dodano vrednost, večjo konkurenčnost in dodatna znanja.

Ukrepi	Deležniki	Povezave s cilji
Podpora aktiviranju dediščine za spodbujanje kulturnega turizma, kreativnih industrij in drugih načinov uporabe dediščinskih virov.	MK, MGRT, SVRK, MKGP, GZS, strateška razvojno-inovacijska partnerstva	DC.3.DC.4. RC.1.RC.3. RC.4. ZC.3.
Spodbujanje sodelovanja med izvajalci kulturnih	MGRT, MK, STO,	DC.2.

programov in javne službe s turističnimi organizacijami.	GZS Turistično gostinska zbornica Slovenije, agencije	RC.1.RC.3. ZC.1.
Zagotovitev možnosti, da ima tudi dediščina korist od posrednih gospodarskih učinkov, ki jih ustvarja.	MGRT, MK, STO, GZS, lastniki	DC.3.DC.4. RC.1.RC.2. RC.4. ZC.2.
Izboljšanje ozaveščenosti o pomenu dediščine pri zaposlenih v turizmu in kreativnih industrijah ter njihovo usposabljanje.	MK, javna služba varstva, GZS, strateška razvojno-inovacijska partnerstva	DC.1.DC.3. RC.1.RC.4. ZC.1.ZC.2. ZC.3.ZC.4.

Nabor možnih aktivnosti:

- Vključevanje dediščine v strategije razvoja turizma Slovenije.
- Izvedba pilotnih projektov aktiviranja dediščine, ki prispevajo k razvoju trajnostnega turizma, kreativnih industrij in drugih novih produktov in storitev, povezanih z dediščino.
- Pri promociji turizma na določenem območju predstavljanje lokalne dediščine na vključujoč način, ki bo zagotavljal koristi tudi lokalnemu prebivalstvu in ne bo ogrožal dediščine.
- Izvedba posvetovanj, festivalov in drugih dediščinskih dogodkov z lokalnim prebivalstvom, ki spodbujajo trajnostni in odgovorni turizem, temelječ na vrednotah dediščine.
- Organizacija strokovnih srečanj, dediščinskih festivalov in poletnih šol o dediščini, njenem potencialu in njeni ranljivosti.
- Oblikovanje dediščinskih blagovnih znamk za trženje na področju turizma in kreativnih industrij.
- Razvoj novih poslovnih modelov, ki zagotavljajo, da ima dediščina korist od posrednih gospodarskih učinkov, ki jih ustvarja.
- Uvedba ukrepa, po katerem se del sredstev od turistične oz. promocijske takse nameni za dediščino.

Opomba:

Aktivnosti se podrobno določijo v akcijskem načrtu po potrditvi ciljev in usmeritev za delovanje

Kazalniki

Kazalnik	Vir	Povezave s cilji
Bruto dodana vrednost, ki jo neposredno ustvarjajo dejavnosti na področju dediščine	SURS, MF	RC.2 RC.3 RC.4
Delež javnih odhodkov za dediščino - državni - lokalni	MF, zaključni račun	RC.2 RC.3 RC.4
Delež odhodkov za dediščino glede na BDP - državni - lokalni	MF, zaključni račun	RC.2 RC.3 RC.4
Delež sredstev za dediščino glede na proračun resornega ministrstva	MK	RC.2 RC.3 RC.4

Delež delovno aktivnih v dejavnostih varstva dediščine in dejavnosti muzejev glede na vse delovno aktivne v Sloveniji	SURS, Statistični register delovno aktivnega prebivalstva	RC.1
Število zaposlenih oseb pri pravnih subjektih v dejavnostih varstva dediščine	SURS, Statistični register delovno aktivnega prebivalstva	RC.1
Število finančnih ukrepov in ustreznih fiskalnih spodbud za lastnike in nosilce dediščine ter vlagatelje v njeno ohranjanje Izhodiščna vrednost 2015: 5 Ciljna vrednost 2030: 9	MF, FURS	RC.2
Število MSP (gospodarskih družb in samostojnih podjetnikov) na področju dediščine - število MSP, ki imajo registrirano dejavnost varstva dediščine - delež prihodkov teh podjetij glede na vse prihodke v MSP,	AJPES	RC.1 RC.4
Delež izdatkov gospodinjestev za dediščino	SURS	RC.4
Število sprejetih ukrepov s področja dediščine v razvojnih programih in strateških dokumentih	SVRK	RC.1 RC.3
Število presoj na okolje, ki upoštevajo vplive na dediščino	ARSO	RC.1 RC.3

Opomba:

Navedeni kazalniki imajo širši vpliv na vse tri stebre, čeprav so navedeni primarno pod stebrom razvoj

Steber: ZNANJE

Znanje o dediščini, ki je skupna dobrina, povezuje preteklost s prihodnostjo, ki sloni na prenosu znanj mladi generaciji. Zato je treba ustvariti priložnosti, da se mladi spoznavajo in ukvarjajo z dediščino kot ljubitelji ali kot bodoči odločevalci in strokovnjaki. Razumevanje lokalne, regionalne in nacionalne dediščine ter dediščine drugih narodov pri mladih krepi zavest o njenem pomenu za posameznika in družbo in jim odpira priložnosti, da se aktivirajo na dediščinskem področju. Najboljša pot za to sta po eni strani vzgoja in izobraževanje in po drugi uporaba novih tehnologij, ob hkratnem oživljanju tradicionalnih znanj in veščin, povezanih z različnimi vidiki dediščine. Steber »znanje« sega na področja raziskav, vzgoje in izobraževanja, usposabljanja v poklicih in obrteh, povezanih z dediščino, in na vsaj dve horizontalni, presečni področji, to je na informacijsko družbo in mlade.

Temelji dediščinskega znanja morajo biti postavljeni v formalnem izobraževanju, ki naj se na izkustveni ravni povezuje z dediščinskimi vsebinami. Dopolnjujejo ga vseživljenjsko izobraževanje, usposabljanje in sistem poklicnih kvalifikacij.

Raziskave in razvoj morajo prispevati k skupnim doktrinom in spodbujati izmenjavo in širjenje znanja na celotnem področju dediščine. K dediščinskim raziskavam je treba pritegniti strokovnjake najrazličnejših profilov, saj le interdisciplinarnost zagotavlja ustvarjanje novih znanj na področju ohranjanja, upravljanja, komuniciranja, interpretiranja dediščine ter njene promocije.

Pri izvajanju razvojnih ciljev stebra »znanje« je ključna nadgradnja partnerskega sodelovanja med dediščinskimi institucijami, raziskovalnimi organizacijami in vzgojno-izobraževalnimi zavodi vseh ravni.

Cilji

- ZC.1. Dvigniti raven znanj, veščin in vrednot, povezanih z dediščino**
- ZC.2. Pridobiti mlade za ukvarjanje z dediščino**
- ZC.3. Spodbuditi kakovostne dediščinske raziskave**
- ZC.4. Vključevati dediščino v informacijsko družbo**

Razvojne usmeritve in ukrepi

ZU.1. Vključevanje dediščine v formalnem in neformalnem izobraževanju.

Naloga kulture, vzgoje in izobraževanja na vseh ravneh je otrokom in mladim ponuditi več-kakovostne dediščinske vsebine in z njimi obogatiti temeljne (medpredmetne in kroskurikularne) učne vsebine. Pri izvajanju učnih vsebin je ključno tesno sodelovanje med izobraževalnimi in dediščinskimi ustanovami. Razviti bi morali večji pretok, vključevanje dediščinskih vsebin v pedagoške programe. S k temu največ prispevajo z razvojem pedagoških programov. Aktivnosti se izvajajo tudi neformalno in priložnostno. Podporo imajo tudi kakovostni programi vseživljenjskega učenja, ki jih izvajajo nevladne organizacije.

Ukrepa	Deležniki	Povezave s cilji
Povezovanje dediščinskih vsebin v obstoječih učnih načrtih izbranih predmetnikov z izkušnjami v muzejih, pri objektu ali območju kulturne dediščine, pri nesnovni dediščini.	MK, MIZŠ, Zavod RS za šolstvo, javna služba varstva	DC.1. RC.3. ZC.2.
Podpora sodelovanju izobraževalnih in dediščinskih ustanov, nevladnih organizacij in ustvarjalcev v vzgojno-	Vzgojno-izobraževalni	DC.1.DC.3. RC.3.

izobraževalnih programih.	zavodi, javna služba varstva, NVO	ZC.2.
---------------------------	-----------------------------------	-------

Nabor možnih aktivnosti:

- Preverjanje, v katerih učnih načrtih se dediščinske vsebine navezujejo na temeljne učne vsebine.
- Dopolnjevanje učnih gradiv na temo dediščine za formalno in neformalno izobraževanje s posebnim ozirom na regionalne in lokalne teme.
- Priprava in izvedba Izvedba vzgojno-izobraževalnih programov, v katere so vključene izobraževalne in dediščinske ustanove ter nevladne organizacije in ustvarjalci.
- Razvoj pedagoških programov v dediščinskih ustanovah v sodelovanju z izobraževalnimi ustanovami.

ZU.2. Dopolnitev sistema izobraževanja in usposabljanja za ohranjanje dediščine

Nujno je celovitejše izobraževanje dediščinskih strokovnjakov, izvajalcev specializiranih del varstva in nosilcev nesnovne dediščine in to v okviru formalnega in neformalnega izobraževanja kot tudi priložnostnega (vseživljenjskega) učenja. Razvoj izobraževalnih programov in programov za usposabljanje in profesionalizacijo dediščinskih znanj in veščin je potrebno načrtovati v sodelovanju z vsemi deležniki s področja šolstva, varstva dediščine in nevladnih organizacij ter stanovskih društev.

Ukrepa	Deležniki	Povezave s cilji
Izboljšanje možnosti za izobraževanje v dediščinskih poklicih na srednjih in poklicnih šolah in v programih strokovnega in poklicnega usposabljanja.	MK, MIZŠ, Zavod RS za šolstvo, center za poklicno izobraževanje, Andragoški center Slovenije, srednješolski in poklicni izobraževalni zavodi, javna služba varstva, GZ, Obrtno-podjetniška zbornica, regionalne razvojne agencije, stanovska društva in zveze	DC.1.DC.3. RC.1.RC.3. RC.4. ZC.2. ZC.3.
Zagotovitev sistema povezljivosti visokošolskega študija na področju dediščine na ravni domačih in tujih visokošolskih programov, v katerega so vključene tudi dediščinske ustanove.	MK, MIZŠ, NAKVIS, visokošolski zavodi, javna služba varstva, stanovska društva in zveze	DC.4. RC.3. ZC.1. ZC.2. ZC.3.

Nabor možnih aktivnosti:

- Analiza potreb ohranjanja dediščine, možnosti za izobraževanje v obstoječih srednješolskih in poklicnih izobraževalnih programih ter programih poklicnega usposabljanja in zaposlitvenih možnosti.
- Priprava in Izvedba kakovostnih projektov in programov za posredovanje dediščinskih znanj ter veščin in programov za vseživljenjsko učenje.

- Analiza ovir pri povezljivosti visokošolskih študijskih programov na področju dediščine in oblikovanje rešitev za odpravo teh ovir.
- Aktivno povezovanje visokošolskih programov in dediščinskih institucij z izobraževalnimi programi tujih univerz in mednarodnih organizacij (UNESCO, ICOMOS, ICOM, ICCROM).
- Povezovanje med institucijami s področja varstva dediščine, izobraževanja in nevladnimi organizacijami.

ZU.3. Zagotoviti usposabljanje ljubiteljev in strokovnjakov iz drugih sektorjev, ki so povezani z dediščino

Poleg temeljne dediščinske vzgoje in nadaljnega izobraževanja tistih, ki neposredno delajo z dediščino, je pomembno tudi neformalno usposabljanje posameznikov zunaj ožjega področja varstva, katerih delovanje lahko prispeva k ohranjanju dediščine. To so v prvi vrsti zaposleni v državni upravi, lokalnih skupnostih, agencijah, zavodih in podobno, ki se ukvarjajo z upravljanjem stvarnega premoženja države in občin, urejanjem prostora in graditvijo, varstvom okolja, s turizmom, z drobnim gospodarstvom, obrtjo in razvojem podeželja. Usposabljanje je namenjeno tudi predstavnikom (velikih) lastnikov dediščine, kot so verske skupnosti in nekatere gospodarske družbe. Zaželena je še udeležba članov društev s področja dediščine, ljubiteljske kulture in turizma in vseh posameznikov, ki jim je dediščina blizu.

Ukrepa	Deležniki	Povezave s cilji
Oblikovanje programov za ljubitelje in strokovnjake z drugih področij, vključno s podporo mentorjem.	MK, MJU, javna služba varstva, ZAPS – Zbornica za arhitekturo in prostor, GZ – Zbornica za turizem in gostinstvo, NVO	DC.1.DC.2. RC.3.RC.4. ZC.1.ZC.2.
Razvoj andragoških programov javnih zavodov s področja dediščine za širjenje dediščinskih znanj med lokalnim prebivalstvom in za ohranjanje kolektivnega spomina.	javni zavodi s področja varstva	DC.1.DC.2. RC.3.RC.4. ZC.1

Nabor možnih aktivnosti:

- Priprava programov in izvedba tečajev za seznanjanje različnih skupin zaposlenih v javni upravi z dediščinsko problematiko.
- Priprava programov in izvedba tečajev za povečevanje ozaveščenosti lastnikov dediščine, za usposabljanje lokalnih vodnikov, interpretatorjev, iskalcev arheoloških ostalin, sezonskih delavcev in ponudnikov storitev ter tečajev, o osnovah identificiranja in vrednotenja dediščine.
- Sprejem zakonodaje o rokodelcih in rokodelskih dejavnostih, ki bo obsegal ravni od izobraževanja, urejanja statusov do promocije.
- Priprava in izvedba andragoških programov javnih zavodov s področja dediščine.
- Izenačitev podpore mentorstvu, ki ga dediščinski strokovnjaki ponujajo nestrokovnjakom, s podporo mentorstvu pripravnikom.

ZU.4. Spodbujanje digitalizacije in spletne dostopnosti ter dolgoročnega hranjenja digitalnih dediščinskih vsebin.

Razvojni dokumenti EU in Slovenije poudarjajo pomen digitalizacije in novih ITK storitev za sodobno družbo. Dediščinske vsebine imajo zaradi občečloveških vrednot, ki jih utelešajo, visok komunikacijski potencial. Če so v obliki odprtih podatkov, dostopnih vsem pod enakimi pogoji, objavljeni na javnih platformah, jih lahko ponovno uporabimo pri generiranju novih znanj, storitev in blaga. Zaradi zaostajanja za tovrstnim razvojem v Evropi in svetu mora Slovenija zagotoviti višjo stopnjo digitalizacije, splošne spletne dostopnosti in povezanosti ter omogočiti dolgoročno hranjenje digitalnih dediščinskih vsebin.

Ukrepa	Deležniki	Povezave
Zagotovitev dostopa do informacij o kulturni dediščini na enem mestu	MK, MIZŠ, MJU, javni zavodi s področja varstva, ponudniki storitev	DC.3.DC.4. RC.2.RC.3. ZC.2.ZC.4.
Zagotovitev sistematične digitalizacije dediščinskih kulturnih vsebin, njihove spletne dostopnosti in dolgoročne hrambe.	MK, MIZŠ, MJU, javni zavodi s področja varstva, ponudniki storitev, izobraževalni zavodi	DC.3.DC.4. RC.1.RC.4. ZC.2.ZC.3. ZC.4.

Nabor možnih aktivnosti:

- Nadgradnja registra nepremične in nesnovne kulturne dediščine.
- Vzpostavitev registra premične dediščine.
- Vzpostavitev skupnega portala registra.
- Sprejem in izvedba načrta za digitalizacijo dediščinskih vsebin, njihove spletne dostopnosti in vzpostavitev repozitorija teh vsebin.
- Sprejem izhodišč za dolgoročno hrambo digitalnih dediščinskih vsebin.

ZU.5. Spodbujanje večje uporabe e-storitev na vseh področjih dediščine.

V okviru strategije naj bodo spodbud deležne ustanove, ki so del javnega sektorja, in tudi dediščinske nevladne organizacije, ki izvajajo e-storitve v zvezi z dediščino ali si zagotavljajo boljše poslovanje, mreženje in zadovoljevanje potreb uporabnikov.

Ukrepa	Deležniki	Povezave
Zagotovitev posodobitve informacijsko-komunikacijske tehnologije in večje uporabe e-storitev v dediščinskih ustanovah.	MK, MJU, MIZŠ, Arnes, javna služba varstva	DC.3.DC.4. RC.1.RC.3. ZC.2.ZC.4.
Zagotovitev kadrov z znanji s področja informacijske tehnologije v dediščinskih ustanovah.	MK, MJU, MIZŠ, izobraževalni zavodi	DC.2. RC.3. ZC.1.ZC.4.

Nabor možnih aktivnosti:

- Program za izboljšanje dostopa do širokopasovnega interneta v dediščinskih ustanovah in nevladnih organizacijah, ki delujejo v javnem interesu.
- Program za izboljšanje uporabe e-storitev v dediščinskih ustanovah.
- Razvoj informacijske podpore posameznim procesom na področju varstva dediščine.
- Nadgradnja informacijskega sistema varstva z modulom za spremljanje stanja dediščine.
- Zagotovitev sredstev za posodabljanje informacijsko-komunikacijske tehnologije v dediščinskih ustanovah.
- Program za okrepitev dediščinskih ustanov z IKT kadri in za IKT usposabljanje zaposlenih v dediščinskih ustanovah.

ZU.6. Spodbujanje kakovostnih aplikativnih raziskav in inovacij.

Na področju dediščinskih raziskav je treba doseči preboj od bolj ali manj sporadičnih raziskovalnih projektov do usmerjenega in rednega izvajanja raziskav. Glavni raziskovalni izzivi, kot jih opredeljuje program Obzorje 2020 in se nanašajo na dediščino, so inovacije na področju dediščinske ekonomike in upravljanja, socialni vidiki dediščine in vplivi podnebnih sprememb nanjo. Podobno velja za slovensko strategijo pametne specializacije, kjer se dediščinske teme umeščajo v prednostni področji zdravega bivalnega in delovnega okolja ter naravnih in tradicionalnih virov za prihodnost.

S povezovanjem raziskovalnih, izobraževalnih in dediščinskih ustanov in z interdisciplinarnimi projekti bodo rezultati raziskav integrirani v procese ohranjanja, interpretacije in komunikacije dediščine ter bodo sledili potrebam sodobne družbe.

Ukrepa	Deležniki	Povezave
Določitev prednostnih smeri raziskovalne dejavnosti na področju dediščine na podlagi analiz potreb in obstoječih raziskovalnih kapacitet.	MK, MIZŠ, ARRS, javna služba varstva, visokošolski zavodi	RC.1.RC.3. ZC.1.ZC.3.
Podpora vključevanju slovenskih raziskovalnih projektov v mednarodne programe, predvsem v Obzorje 2020.	MK, MIZŠ, ARRS	DC.4. RC.3. ZC.1. C.3.

Nabor možnih aktivnosti:

- Izvedba analize raziskovalnih potreb na področju dediščine in obstoječih kapacitet v raziskovalnih organizacijah in raziskovalnih skupinah.
- Sprejem seznama nacionalno pomembnih raziskovalnih tem s področja dediščine ob upoštevanju razvojnih dokumentov EU in Slovenije.
- Vključitev Slovenije v EU program JPI Kulturna dediščina in zagotovitev sredstev za udeležbo slovenskih raziskovalcev vanj.

Opomba:

Aktivnosti se podrobno določijo v akcijskem načrtu po potrditvi ciljev in usmeritev za delovanje

Kazalniki

Kazalnik	Vir	Povezave s cilji
Število raziskav s področja dediščine, financiranih iz ARRS	ARRS	ZC.1 ZC.3
Število sodelovanj v mednarodnih raziskovalnih projektih s področja dediščine	MK, MIZŠ	ZC.1 ZC.3 DC.4 RC.1
Število študijskih, pedagoških in andragoških programov	MK, MIZŠ	ZC.2 DC.1 DC.2
Število izvedenih strokovnih usposabljanj	MK, MIZŠ	ZC.1
Število štipendij za izobraževanje na področjih kulturne dediščine	MK, MDDSZ	ZC.1 ZC.2
Število strokovnjakov, ki sodelujejo v programih izpopolnjevanja in usposabljanja	MK, poročila JZ	ZC.1
Število digitalnih vsebin s področja dediščine, objavljenih na spletu	MK	ZC.4
Število slovenskih digitalnih vsebin s področja dediščine, objavljenih na Europeani	MK, Europeana	ZC.4 DC.4
Število enot v registru kulturne dediščine (posebej spomenikov)	MK	ZC.4 DC.3
Število e-storitev na področju dediščine	MK, poročila JZ	ZC.4 DC.3 RC.1
Število učnih načrtov, ki vključujejo dediščinske vsebine s praktičnimi izkušnjami (v muzeju, spomeniku, nesnovna dediščina...)	MIZŠ, MK	ZC.2 DC.1 DC.3
Število programov z dediščinskimi vsebinami za ljubitelje in strokovnjake z drugih področij	MK, MJU	ZC.1 DC.1 DC.2 DC.3

Matrika povezav med ukrepi in cilji

		DRUŽBA				RAZVOJ				ZNANJE			
		DC.1	DC.2	DC.3	DC.4	RC.1	RC.2	RC.3	RC.4	ZC.1	ZC.2	ZC.3	ZC.4
DU.1	DRUŽBA	XX		XX	X				X		X		
DU.2			XX	X		X			XX	X	XX		
DU.3		X		XX	X	XX		X	X	X		X	X
DU.4		X		XX	X	XX		X		XX	X		
DU.5		X	X	X	X		X		X				X
DU.6		X	XX	X	XXX		XX	XXX		XX		XX	
RU.1	RAZVOJ	XXX	XX	X	XX	XXX	XX	XX	XX	X		XX	X
RU.2				X	X	X	XX	XX		X	X	X	X
RU.3				XXX		X	XXX	XX	X	X		X	X
RU.4		XX	XXX	X	X	XXX			XXX	XXX	X		
RU.5			XX	X		X	XX	XX	X	X		X	
RU.6		X	X	XXX	XX	XXXX	X	XX	XXX	XX	XX	XX	X
ZU.1	ZNANJE	XX		X				XX			XX		
ZU.2		X		X	X	X		XX	X	X	XX	XX	
ZU.3		XX	XX					XX	XX	XX	X		
ZU.4				XX	XX	X	X	X	X		XX	X	XX
ZU.5			X	X	X	X		XX		X	X		XX
ZU.6					X	X		XX		XX		XX	

PRILOGA:

IZBOR NOVEJŠE LITERATURE

Tanja ČERNE, *Primerjalno presojanje financiranja kulture v državah Evropske unije : magistrsko delo*, Univerza v Ljubljani, Ljubljana, 2016.

Zvezda DELAK KOŽELJ, *Etnologija in varstvo naravne in kulturne dediščine*, ZVKDS, Ljubljana, 2009.

Tomaž GOLOB, *Upravljanje varovanih zgodovinskih mestnih območij v Sloveniji : doktorska disertacija*, Univerza v Ljubljani, Ljubljana, 2016.

Renate GOEBL, Christian WALTL, Marjeta MIKUŽ, et alii, *Evalvacija slovenskih muzejev : 2006-2008 : zaključno poročilo*, Narodni muzej Slovenije, Ljubljana, 2010.

Tanja HOHNEC, *Etnološki vidik metodologije upravljanja kulturnih spomenikov in spomeniških območij, doktorska disertacija*, Univerza v Ljubljani, 2013.

Alenka KUŠEVIČ, *Upravljanje s kulturnimi spomeniki v lasti Republike Slovenije : magistrsko delo*, Univerza v Ljubljani, Ljubljana, 2016.

Sabina OGRINC, *Kritična presoja trenutne ureditve vrednotenja kulturne dediščine : magistrsko delo*, Univerza v Ljubljani, Ljubljana, 2016.

Jelka PIRKOVIČ, Borut ŠANTEJ, *Pravno varstvo nepremične kulturne dediščine v Sloveniji = Tutela giuridica del patrimonio culturale immobile in Slovenia*, ZVKDS, Ljubljana, 2012

Bojana ROGELJ ŠKAFAR, *Etnološka zbirka kot medij za razkrivanje simbolov nacionalne identitete, etnomitov in stereotipov : doktorska disertacija*, Univerza v Ljubljani, Ljubljana, 2009.

Muzeji, dediščina in kulturna krajina : zbornik = Museums, heritage and cultural landscape : acta / 1. mednarodni kongres slovenskih muzealcev = 1. International Congress of Slovenian Museums, Piran, 20.-22. 10. 2016; odgovorni urednici Nadja Terčon, Verena Vidrih Perko.

DRUGI VIRI

Agenda 2030 za trajnostni razvoj (slovenski prevod):

http://www.mzz.gov.si/si/zunanja_politika_in_mednarodno_pravo/mednarodno_razvojno_sodelovanje_in_humanitarna_pomoc/politike_mrs/cilji_trajnostnega_razvoja/

Marija BRUS, *Analiza stanja v muzejih, financiranih iz sredstev MK, Državni in pooblaščen muzeji*, Ljubljana, oktober 2016.

Cultural Environment Strategy 2014-2020, Ministry of Education and Culture, Helsinki, 2014.

EUSALP Presidency Report 2016, Republic of Slovenia, Ljubljana, januar 2017.

Evropska strategija kulturne dediščine za 21. stoletje, Svet Evrope, 2017, slovenski prevod: http://www.mk.gov.si/fileadmin/mk.gov.si/pageuploads/Ministrstvo/Novice/2017/Strategija_21_SvetEvr ope.pdf

Hrvatska u 21. stoljeću, Strategija kulturnog razvitka, Ministarstvo kulture Hrvatske, Zagreb, 2003.

Otok Cres, Strategija teritorija 2016-2025, Pilotni projekt lokalnog razvoja, Cres, 2015.

Smart Heritage Protection, Narodni muzej Slovenije, Ljubljana, maj 2017. (gradivo seminarja).

Strategija dolgožive družbe, Urad RS za makroekonomske analize in razvoj ter MDDSZ, Ljubljana, september 2017.

Strategija trajnostne rasti slovenskega turizma 2017–2021, Ljubljana, oktober 2017.

Think in time, The Swedish National Heritage Board's strategy for 2011-2013, www.platsr.se.

Strategija razvoja Slovenije 2030, Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, 2017,

http://www.svrk.gov.si/fileadmin/svrk.gov.si/pageuploads/Strategija_razvoja_Slovenije/Strategija_razv oja_Slovenije_2030.pdf.

Vizija Slovenije, Služba Vlade Republike Slovenije za razvoj in evropsko kohezijsko politiko, Ljubljana, december 2016; <https://slovenija2050.si/wp-content/uploads/2017/01/Vizija-Slovenije.pdf>.

Zakon o ratifikaciji Okvirne konvencije Sveta Evrope o vrednosti kulturne dediščine za družbo (MOKVKDD, *Uradni list RS*, št. 22/2008).

Zakon o uresničevanju javnega interesa za kulturo (ZUJIK, *Uradni list RS*, št. 77/07 – uradno prečiščeno besedilo, 56/08, 4/10, 20/11, 111/13, 68/16 in 61/17)

Opomba

Osnutek Strategije je pripravila delovna skupina Direktorata za kulturno dediščino Ministrstva za kulturo pod vodstvom Damjane Pečnik: mag. Marija Brus, mag. Tanja Černe, Silvester Gaberšček, mag. Ksenja Kovačec Naglič, Magda Miklavčič Pintarič, Barbara Mlakar, Špela Spanžel (do konca marca 2017) in mag. Gojko Zupan.

V strokovno delo so bile aktivno vključene zunanje strokovnjakinje, ki so uveljavljene na področju varstva nepremične, premične in nesnovne dediščine, muzealstva ter izobraževanja konservatorjev in muzealcev na Univerzi v Ljubljani (dr. Tanja Hohnc, dr. Bojana Rogelj Škafar, dr. Jelka Pirkovič, ddr. Verena Vidrih Perko). Odlikujejo jih dolgoletne izkušnje na področju ohranjanja dediščine, pri vodenju dediščinskih institucij. Imajo najvišje znanstvene ter strokovne nazive. Aktivno vlogo je imela dr. Jelka Pirkovič, posebej pri usklajevanju z evropskimi strateškimi izhodišči.

Pri pripravi osnutka so sodelovali tudi eksperti Ministrstva za kulturo in Zavoda za varstvo kulturne dediščine za posamezna področja: mag. Nataša Bucik (šolstvo in izobraževanje), mag. Alenka Kuševič (investicije in gospodarjenje s kulturnimi spomeniki), mag. Zvezda Koželj (teorija varstva dediščine in evalvacija), in Borut Šantej (pravna vprašanja). Strokovna skupina je upoštevala predhodno pripravljena gradiva za strategijo, npr. različne analize (zbrala Nada Zoran) in zlasti novejši individualne raziskave obravnavanega področja (mag. Tanja Černe, dr. Tomaž Golob, mag. Zvezda Koželj, mag. Alenka Kuševič, mag. Sabina Ogrinc, ddr. Verena Vidrih Perko).